

VM i Qatar: Menneskerettigheder klemmt i fodboldfesten

Om podcasten

[Juristeriet - podcast](#)

Resumé

Lige nu er hele fodboldverdenens øjne rettet mod en lille halvø i Den Persiske Bugt. Qatar. Den lille, men stenrige oliestat, danner i år rammen for det nok mest skandaliserede VM i fodbold nogensinde.

Forud for verdensmesterskabet har den danske og vestlige mediedækning været præget af kritiske historier om brud på menneskerettighederne, skamløs korruption i FIFA og et livsfarligt arbejdsmiljø for de tusinder af migrantarbejdere, der i bogstaveligste forstand har arbejdet sig ihjel for at bygge stadions og hoteller til fodboldfesten.

I den her særudsendelse fra Juristeriet ser vi nærmere på menneskerettighederne i Qatar – og i FIFA. For med alle de historier om menneskerettigheder, er det måske på sin plads at se lidt nærmere på, hvilke konventioner parterne egentlig har tiltrådt – og i hvor høj grad, de hver især kan forpligtes af deres løfter.

For at blive klogere på, hvad der er op og ned i de her sager, har jeg allieret mig med Jens Elo Rytter. Han er professor i menneskerettigheder her på Det Juridiske Fakultet, og så kan han forhåbentlig hjælpe os godt igennem nogle af de komplekse forbehold og distinktioner, der kommer på banen, når vi skal forsøge at forstå juraens rolle i debatten om VM i Qatar. Lyt med!

Noter

Vært: Emil Tarp Vang

Gæst: Professor i menneskerettigheder Jens Elo Rytter

Musik og lyd: Emil Tarp Vang

Redaktion: Lene Juhl Friedrichsen & Emil Tarp Vang

Optaget d. 25. november 2022

Hvis du har ris, ros eller gode forslag til udsendelser om jura, så skriv til os på redaktion@jur.ku.dk.

Indholdet af podcasten

TEASER

Emil Tarp Vang

Så går vi over til mindet.

Jens Elo Rytter

[griner] Så er man gammel. Ja.

Emil Tarp Vang
Hvis du, hvis du har den?

Jens Elo Rytter
Vil du spørge om det?

Emil Tarp Vang
Ja, det vil jeg gerne. Har du et særligt VM-minde?

Jens Elo Rytter
Orh, jeg har mange. Jeg har også set rigtig meget VM-fodbold i min tid. Men hvis jeg skal fremhæve et som, sådan, står særligt klart, [lyd fra kvartfinalen mellem Danmark og Brasilien i 1998 starter] så er det nok, jeg tror det var en kvartfinale i 1998; en kvartfinale mellem Danmark og Brasilien.

Lyd fra VM-kvartfinalen i 1998: Kommentator
Brasilien mod Danmark. Hvem havde troet det for bare en uge siden? Men det er sandheden. Og den er i gang her; opgøret.

Jens Elo Rytter
Hvor vi [Lyd fra kvartfinalen i 1998: Kommentator Livsvigtigt naturligvis] simpelthen havde et rigtig, rigtig godt hold.

Lyd fra kvartfinalen i 1998: Kommentator
Allan Nielsen. Peter Møller; han rykker der, prøv at se ham rykke forbi Júnior Baiano. Laver tunnel på ham simpelthen.

Jens Elo Rytter
Vi kommer simpelthen foran mod Brasilien.

Lyd fra kvartfinalen i 1998: Kommentator
Også vigtigt at tingene lige lykkes for Møller i starten. Hurtigt frispark af danskeren – det er Brian Laudrup. Og der kommer den, JAAA!!! MÅÅÅL!!!

Jens Elo Rytter
Øhm, efter 5 minutter, tror jeg, og det er en sindssygt lige kamp. Og jeg har lige fået mit første barn, og han ligger, og han er helt ligeglad med fodbold, men han ligger altså og sover midt i denne her stue, hvor vi sidder en masse venner og ser fodbold. Og det var en fantastisk aften.

Lyd fra kvartfinalen i 1998: Kommentator
Så kan I godt danse samba hjemme i Danmark. Nyd det, nyd øjeblikket her.

Jens Elo Rytter
Også selvom vi endte med at tabe 3-2.

Lyd fra kvartfinalen i 1998: Kommentator

VM 98 er overstået for dansk vedkommende, men vi skal være meget stolte af den kamp, vi har leveret her i aften. Det har været [...] [lyden toner ud]

Resultat af FIFA-afstemning om værtsland for VM afsløres: Forhenværende præsident for FIFA Sepp Blatter, Zürich, 2010

The winner to organize the 2022 FIFA World Cup is Qatar [jubelråb og bifald fra publikum]

INTRO-SPEAK

Emil Tarp Vang

Lige nu er hele fodboldverdenens øjne rettet mod en lille halvø i den persiske bugt; Qatar. Den lille, men stenrige oliestat, danner i år rammen for det nok mest skandaliserede VM i fodbold nogensinde.

Forud for verdensmesterskabet har den danske og vestlige mediedækning været præget af kritiske historier om brud på Menneskerettighederne, skamløs korruption i FIFA og et livsfarligt arbejdsmiljø for de tusinder af migrantarbejdere, der er i bogstaveligste forstand har arbejdet sig ihjel for at bygge stadions og hoteller til fodboldfesten.

I denne her særudsendelse fra Juristeriet, ser vi nærmere på menneskerettighederne i Qatar, og i FIFA. For med alle de historier om menneskerettighederne er det måske på sin plads at se lidt nærmere på, hvilke konventioner parterne egentlig har tiltrådt, og i hvor høj grad de hver især kan forpligtes af deres løfter.

For at blive klogere på hvad der er op og ned i de her sager har jeg allieret mig med Jens Elo Rytter. Han er professor i menneskerettigheder her på Det Juridiske Fakultet, og så kan han forhåbentlig hjælpe os godt igennem nogle af de komplekse forbehold og distinktioner, der kommer på banen, når vi skal forsøge at forstå juraens rolle i debatten om VM i Qatar.

Mit navn er Emil Tarp Vang, velkommen til.

SAMTALE MED JENS ELO RYTTER

Del 1

Emil Tarp Vang

Og velkommen også til dig, Jens Elo.

Jens Elo Rytter

Tak skal du have.

Emil Tarp Vang

Hvis vi nu bare starter helt fra starten, kan du så ganske kort fortælle os, hvad er Menneskerettighederne egentlig for en størrelse?

Jens Elo Rytter

Det er jo en meget, meget, meget lang historie, men hvis man skal gøre den kort og få den til at passe på den her sammenhæng, så skal vi se på de internationale menneskerettigheder, som er noget, der vokser frem efter Anden Verdenskrig i regi af FN, hvor man i 1948 vedtager en Verdenserklæring om Menneskerettigheder, som derefter danner grundlag for en lang række juridisk bindende konventioner både generelt om menneskerettigheder, men også mere specielle konventioner om særlige grupper, der har behov for beskyttelse.

Emil Tarp Vang

Ja, og ved du hvilke af de her internationale konventioner Qatar har tiltrådt?

Jens Elo Rytter

Det vil måske overraske nogle, men Qatar er faktisk tiltrådt ganske mange af de her internationale konventioner; også de to centrale FN-konventioner fra 1966. Der er så én markant undtagelse i den her sammenhæng, vil jeg sige, som man ikke kan lade være med at lægge mærke til, og det er, at Qatar har ikke tiltrådt konventionen om beskyttelse af migrantarbejdere og deres familier fra 1990, og det giver jo anledning til nogle refleksioner i lyset af den meget, meget hårdere kritik, der har været af den måde, migrantarbejdere, der har bygget stadions i Qatar, er blevet behandlet på. Mange er jo også, som du sagde, døde under arbejdet. Det, at man ikke har en særlig beskyttelse af migrantarbejdere, er jo meget markant i et land, hvor hovedparten af befolkningen faktisk er migrantarbejdere. Der er jo nogle få 100.000 qatarske statsborgere, og så er hovedparten af resten, det er faktisk migrantarbejdere.

Emil Tarp Vang

Ja, altså i de seneste tal, jeg har set, der udgør qatarerne sådan set kun cirka 12% af deres egen samlede befolkning, mens de resterende 88% er udgjort af migranter og migrantarbejdere, og, altså, set i det lys er det så ikke helt vildt, at de ikke har tiltrådt denne her konvention.

Jens Elo Rytter

Det er i hvert meget påfaldende, man har valgt ikke at tiltræde lige præcis den konvention.

Del 2

Emil Tarp Vang

Hvis vi så lige retter blikket mod nogle af de konventioner, som Qatar jo så har tiltrådt; der var alligevel en pæn håndfuld der, og det er vel konventioner, som Qatar så er juridisk forpligtet af.

Jens Elo Rytter

Ja, altså, i udgangspunktet er de jo. Man er jo juridisk forpligtet, når man har skrevet under og tiltrådt en konvention. Der er så den mulighed, at man som stat, og det er der en del stater, der gør, man kan tage nogle forbehold, når man skriver under på sådan en konvention. Det kan være nogle bittesmå forbehold, men det kan også være nogle lidt mere omfattende forbehold. Og der må vi jo så sige om Qatar, at der er nogle ret væsentlige forbehold, de har taget, da de skrev under på nogle af de her generelle menneskeretskonventioner.

Emil Tarp Vang

Og hvad er det for nogle forbehold for eksempel?

Jens Elo Rytter

Jeg synes, man kan nævne to meget markante: Blandt andet er de ikke så vilde med at tilslutte sig beskyttelsen af fagforeninger. Og det er jo, det er jo meget vigtigt i et land, hvor man har en så stor gruppe af stor arbejdskraft udefra, at man har altså ikke ville tiltræde fuldt ud, at der skal være fulde fagforeningsrettigheder. Og et andet punkt, som også har været meget oppe i debatten, det er jo også deres syn på kvinder og ligestilling mellem mænd og kvinder; de har altså også taget forbehold i forhold til den fulde og lige beskyttelse af kvinder.

Rent bortset fra de forbehold, væsentlige forbehold som Qatar så har taget, så er der jo også, vil jeg sige, et andet meget væsentligt aspekt af den internationale menneskeretsbeskyttelse, som Qatar faktisk ikke er gået ind i, og det er jo; en ting er, at man skriver under på nogle konventioner og nogle pæne ord, men der skal jo helst også være nogen til at holde øje med, at man så overholder det, og der findes jo en lang række klageorganer i FN-systemet knyttet til de her menneskeretskonventioner, men dem er man altså kun en del af, hvis man også har sagt ja til det udover at sige ja til at være forpligtet af selve Konventionen. Og disse klageorganer har Qatar, altså, sådan helt systematisk undladt at tilslutte sig, og det vil sige, at det er faktisk ikke

muligt for personer og, altså, herunder migrantarbejdere i Qatar at gå til et af de her menneskeretsklageorganer.

Emil Tarp Vang

Er det, altså, det virker jo som nogle ret centrale dele af de her konventioner, som Qatar her tager forbehold for, og det er jo selvfølgelig ikke ensbetydende med, at de helt afstår fra at forholde sig til de her konventioner, det er mere et udtryk for, at de ikke accepterer den tolkning, de læser i Konventionsteksten, men er det normalt at tage forbehold på denne her måde?

Jens Elo Rytter

Jeg vil sige, det er ikke normalt at tage så omfattende forbehold. Det er i hvert fald ikke noget vi ser hos stater som Danmark og vores nabolande; der kan det være et eller andet forbehold om, at der kan gøre sig særlige forhold gældende i Grønland eller sådan noget, ikk'? Men det her, det er jo nogle ret fundamentale forbehold, vi taler om.

Emil Tarp Vang

Og når man så går ind og tager forbehold på den her måde, er det så en måde, ligesom, at dække sig ind rent juridisk, altså, at sørge for, at der ikke er nogen, der kan komme efter en?

Jens Elo Rytter

Det er klart, hvis man havde tiltrådt hele pakken, altså Konventionerne uden forbehold og klageorganerne, så ville det være meget lettere både for Qatars egne borgere, men også for omverdenen at holde Qatar op juridisk på nogle menneskeretskrænkelser. Nu har de både lavet nogle huller i osten, så at sige, og de har også sørget for, at de egentlig selv til hver en tid kan sidde og sige, ”nå, men det er fortolker vi selv, hvordan det skal forstås”, så det bliver sværere rent juridisk at fange dem i et hjørne.

Nu skal man så bare huske, at det er sådan med Menneskerettighederne i det internationale retssystem, at de stopper altså ikke der, hvor man har sat pen til papir. Der er nogle forpligtelser på menneskeretsområdet, som gælder uanset, hvad man har skrevet under på, og hvad man ikke har skrevet under på, og det er de allermest basale menneskerettigheder, som man med et fint latinsk udtryk kalder *jus cogens*: Ufravigelige normer, og det kan være sådan noget som forbud mod tortur, forbud mod slaveri – de allermest basale menneskerettigheder. Dem er man forpligtet af uanset, hvad man har skrevet under på og ikke har skrevet under på.

Del 3

Emil Tarp Vang

Hvis vi så lige zoomer lidt ud, så er en ting jo Qatar, og hvad de har forpligtet sig på, men en anden ting er FIFA. Og der er jo nok at tage fat på hos FIFA rent juridisk, men hvis vi lige holder fokus på Menneskeretten et øjeblik, så har FIFA jo i en meget flot erklæring forpligtet sig på at respektere både alle internationalt anerkendte menneskerettigheder og arbejdstagerrettigheder. Hvordan er FIFA forpligtet af det?

Jens Elo Rytter

Det kan man jo i udgangspunktet svare meget kort på sådan rent juridisk; at de internationale menneskerettigheder, vi sidder og taler om her, det er noget, der forpligter stater og dermed ikke private organisationer og dermed heller ikke FIFA.

Emil Tarp Vang

Og det er jo på mange måder nedslående nyt, men hvis vi nu alligevel skulle udfordre det en lille smule, så er det klart, at FIFA er jo selvfølgelig ikke en stat, men den indflydelse, den helt

enorme magt, som FIFA har, og den enorme økonomi som FIFA har, altså, er der så ikke på en eller anden måde, kan det så ikke være en rimelig forventning på en eller anden måde, at de også tager ansvar og lever op til det de har forpligtet sig på?

Jens Elo Rytter 11.02

Det synes jeg, du har ret i, og der synes jeg, man kan sammenligne FIFA med store erhvervsvirksomheder, som også i stigende grad bliver holdt op på, at de respekterer menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder og så videre. Og det kalder man corporate social responsibility, og det er altså et forsøg på at lave nogle retningslinjer baseret på menneskerettigheder, som også private organisationer skal respektere. Og det mener jeg egentlig var naturligt at forvente også af FIFA fordi, som du selv sagde, det er jo en også økonomisk set en mastodont, altså med en omsætning i milliardklassen og med en kæmpe indflydelse, altså, det er jo toppen af kransekagen helt ned til de små drenge, der løber rundt i Messi- og Ronaldo-trøjer og spiller fodbold, ikk'? Og så er der jo også det at sige, at de jo på en måde har monopol på hele den internationale fodbold. Det ser vi jo også i de her dage, hvordan det er FIFA, der sidder og fortæller, hvad folk må spille med af tøj, og hvad de må sige, og hvad de ikke må sige, hvis de gerne vil blive ved med at spille VM. Så det er jo en fantastisk dominerende position, de har, inden for international fodbold, som er verdens mest populære sportsgren. Så, ja, jeg synes da helt klart, at det var noget, man kunne forvente af dem, men det er jo så i højere grad politisk moralsk, vi taler om, det er ikke hård jura; at man kan sige FIFA har brudt deres menneskeretsforpligtelser ved ikke at stå op for dem i Qatar.

Emil Tarp Vang

Så vi har altså ikke nogen juridiske sanktionsmuligheder på dem?

Jens Elo Rytter

Nej

Emil Tarp Vang

Kun moralske?

Jens Elo Rytter

Ja

Del 4

Emil Tarp Vang

Jeg kunne godt tænke mig at slutte af med at spørge; nu er der jo blevet talt enormt meget om Menneskerettighederne i forbindelse med den her slutrunde. Sidste gang der var VM, der lå det i Rusland, og i det hele taget virker det som om, at mange af de her turneringer ender med at ligge steder, hvor Menneskerettighederne ikke nødvendigvis er i højsædet. Det kan jo være meget komplekst arbejde at implementere de her konventioner; så jeg kunne godt tænke mig at slutte af med at spørge: Hvor rent skal det egentlig være, synes du, før at vi kan støtte op om et VM?

Jens Elo Rytter

Ja, det er jo et utroligt godt spørgsmål, og det kan alle jo have et svar på eller en vurdering af. Jeg tror, man, det viser historien jo også, det kan jo ikke blive alt for rent, for så ender det jo med at være, hvad skal vi sige? Et par håndfulde stater der kan afholde VM, og det er jo heller ikke meningen med et VM. Det skal jo være en verdensbegivenhed, som skal komme ud over hele kloden. Så man er nødt til at gå på kompromis med det her i et eller andet omfang. Nu nævnte du før Rusland; det er jo ved gud heller ikke en menneskeretsduks, og måske var Rusland også for

meget, men der vil også være andre lande; hvis man lægger det i Brasilien, hvad man har gjort flere gange; der er også problemer, måske i mindre omfang end i Rusland, men det er umuligt at vaske det fuldstændig rent, hvis man stadigvæk vil have, at det skal være denne her begivenhed, der kan finde sted rundt omkring på kloden. Så et element af kompromis må der være, men spørgsmålet er også, kan det ikke også blive for slemt?

Og det her dilemma, det er jo et vi kender også fra alle mulige andre forhold i verden; når vi taler samhandel, når vi taler udviklingsbistand og så videre og så videre. Så det er et meget kendt dilemma mellem idealisme og, ja, realisme, ikk'?

Emil Tarp Vang
Skal du, skal du se VM i år?

Jens Elo Rytter
Nej, jeg har tænkt mig at springe VM i Qatar over.

Emil Tarp Vang
Jens Elo, tak fordi du kiggede forbi.

Jens Elo Rytter
Selv tak.

Outro

Emil Tarp Vang

Du har lyttet til Juristeriet. En podcast fra Det Juridiske Fakultet på Københavns Universitet. Tak for nu.